

Економічні науки

УДК 658:65.011.3

Тиркало Юрій Євгенійович

аспірант

Національного університету «Львівська політехніка»

Тыркало Юрий Евгениевич

аспирант

Национального университета «Львовская политехника»

Tyrkalo Yuriy

Postgraduate Student of the

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0003-2535-4238

**МЕТОДИ І АЛГОРИТМ ОЦІНЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ
РИЗИКІВ**

**МЕТОДЫ И АЛГОРИТМ ОЦЕНКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ
РИСКОВ**

**METHODS AND ALGORITHM FOR ASSESSING
ENTREPRENEURIAL RISKS**

Анотація. На основі вивчення теорії та практики у статті розкрито питання, яке стосується методів і алгоритму оцінювання підприємницьких ризиків, а також наведено відповідні висновки і пропозиції у цьому напрямі, зокрема: вибір інструментарію для оцінювання (методів та алгоритму) підприємницьких ризиків за належного нормативно-правового регулювання є важливим етапом процесу управління підприємницькими ризиками, де кількісна оцінка підприємницького ризику є доповненням до якісної.

Ключові слова: ризик, підприємницький ризик, методи оцінки ризику,

алгоритм оцінювання підприємницьких ризиків, управління підприємницькими ризиками.

Аннотация. На основе изучения теории и практики в статье раскрыты вопросы, касающиеся методов и алгоритма оценки предпринимательских рисков, а также приведены соответствующие выводы и предложения в этом направлении, в частности: выбор инструментария для оценки (методов и алгоритма) предпринимательских рисков при надлежащем нормативно-правовом регулировании является важным этапом процесса управления предпринимательскими рисками, где количественная оценка предпринимательского риска является дополнением к качественной.

Ключевые слова: риск, предпринимательский риск, методы оценки риска, алгоритм оценки предпринимательских рисков, управление предпринимательскими рисками.

Summary. Based on the study of theory and practice, the article reveals issues related to methods and algorithm for assessing entrepreneurial risks, as well as presents the relevant conclusions and proposals in this direction, in particular: the choice of tools for assessing (methods and algorithm) of entrepreneurial risks with proper normative and legal regulation is an important stage in the process of entrepreneurial risk management, where quantitative assessment of entrepreneurial risk is in addition to qualitative.

Key words: risk, entrepreneurial risk, risk assessment methods, entrepreneurial risk assessment algorithm, entrepreneurial risk management.

Вступ. Як відомо, сьогодні перед підприємницькими структурами постає проблема певного вибору: «... або ризикувати й одержувати високі прибутки; або вкладати кошти в менш ризиковані справи з відносно меншим прибутком, забезпечуючи більш стійкі фінансові позиції. ... більш

високий ризик пов'язаний з імовірністю отримання більш високого прибутку. ... » [1] (В. Матяш, М. Висоцька).

Узагальнення підходів до дефініції «ризик» (як небезпеки чи загрози, як можливості, як невизначеності [2]) дає можливість підтримати думку науковців [3] про те, що: «... Вміння вчасно визначити ризик, мінімізувати його – важливе завдання для успішного розвитку підприємства. ... » [3, с. 104]. Все це обумовило актуальність теми дослідження, його доцільність і важливість у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, перш ніж вивчати види ризиків у підприємстві, необхідно виокремити і дослідити економічну і правову сторони підприємницького ризику [3]. «... Існують такі методи оцінки ризику: статистичний – здебільшого використовується у стабільних умовах, коли можливі втрати оцінюють за даними попередніх періодів. За статистичним методом ризик обчислюється за формулою: $R = n : N$, де R – ризик за певний період часу, n – кількість фактичних проявів небезпеки, N – теоретично можлива кількість небезпек для цього виду діяльності чи об'єкта. Ця формула дає змогу розрахувати розміри загального й групового ризику. При оцінці загального ризику величина N визначає максимальну кількість усіх подій, а при оцінці групового ризику – максимальну кількість подій у конкретній групі, що вибрана із загальної кількості за певною ознакою (зокрема, групу можуть складати транспортні засоби одного типу; один клас суб'єктів господарської діяльності тощо); експертний – використовується за відсутності необхідних статистичних даних або за різкої зміни умов діяльності, передбачає залучення висококваліфікованих суб'єктів професійної оціночної діяльності й орієнтацію на їхні висновки; розрахунково-аналітичний – базується на теоретичній моделі розвитку підприємництва, потребує великого обсягу знань і кваліфікації розробників, значних матеріальних витрат, а отже, є прийнятним лише для великих підприємств, хоч є найбільш вірогідним і

точним» [3, с. 104–105] (В. Резнікова, Р. Стефанчук).

Звідси очевидно, що: «... У процесі оцінювання підприємницьких ризиків важливе місце займає розроблення системи показників оцінювання рівня ризику. Ця система повинна відповідати таким вимогам: будуватися на теорії ймовірності, оскільки ризик – категорія ймовірнісна; визначати різні за змістом та формою показники ризику, які б дозволяли найкращим чином урахувати всі можливі сценарії розвитку подій. Важливу роль у системі управління ризиком відіграє правильний вибір заходів попередження і мінімізації ризику, які в цілому визначають її ефективність. Вибір інструментарію впливу на ступінь господарських ризиків є важливим етапом процесу управління» [4, с. 85] (Т. Завора, А. Лебедин).

В контексті цього встановлено, враховуючи при цьому інформацію у працях [1–14], що тут важливе і особливе значення належить алгоритму оцінювання підприємницьких ризиків (рис. 1), виходячи із того, що головним критеріальними параметрами при виборі способу зменшення рівня ризиків у сфері підприємницької діяльності в Україні є [10; 11]: вартість, раціональність і системність за належного нормативно-правового регулювання. Можливими напрямками по уникненню (ухиленню) або зменшенню підприємницького ризику є [11, с. 153]:

- політика уникнення підприємницького ризику;
- політика прийняття підприємницького ризику;
- політика зниження ступеня підприємницького ризику.

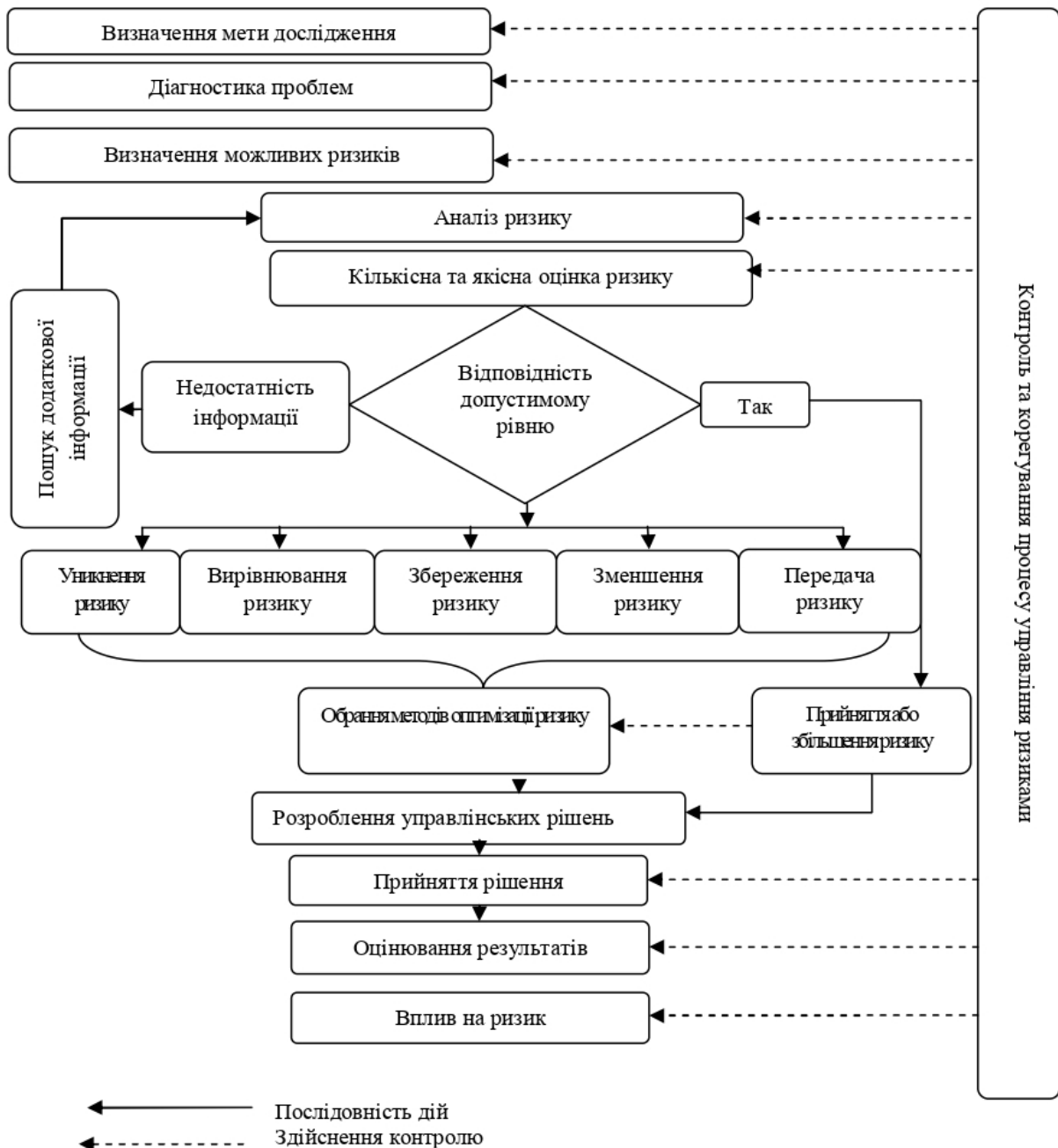

Рис. 1. Алгоритм оцінювання підприємницьких ризиків

Джерело: [4, с. 86] (Т. Завора, А. Лебедин)

Водночас з'ясовано, що всі методи оцінки підприємницького ризику об'єднують у такі 4-и групи [12; 13]:

- Група 1 – експертні;
- Група 2 – економіко-статистичні;
- Група 3 – розрахунково-аналітичні;
- Група 4 – аналогові.

Тут доцільно також зазначити, що «... комплексний підхід до управління ризиком дає можливість підприємницькій структурі ефективніше використовувати ресурси, здійснювати розподіл відповідальності, покращувати результати роботи фірми і гарантувати її безпеку від впливу ризик» [14, с. 550] (Н. Виноградова).

З урахуванням цього, Т. Головач [8] дотримується думки, і ми з цим повністю погоджуємось, що для досягнення сталого розвитку і подолання ризикових ситуацій можна застосовувати наступні інструменти системи управління ризиками (або ризик-менеджменту):

- моніторинг діяльності організації;
- управлінський облік;
- бюджетування;
- контролінг;
- маркетинг і логістика [8, с. 41].

Висновки. Вибір інструментарію для оцінювання (методів та алгоритму) підприємницьких ризиків за належного нормативно-правового регулювання [1–14] – є важливим етапом процесу управління підприємницькими ризиками, де кількісна оцінка підприємницького ризику є доповненням до якісної.

Література

1. Матяш В. Ю., Висоцька М. П. Дослідження категорії ризик підприємницької діяльності. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/321/310> (дата звертання: 01.12.2021 р.).
2. Башинська І. О., Полещук А. А., Мотова А. В. Удосконалення системи управління ризиками на підприємстві // Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 17. С. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_17_19 (дата звертання: 01.12.2021

- p.).
3. Резнікова В., Стефанчук Р. Оцінка ризиків у підприємстві та управління ними // *Право України*. 2018. № 5. С. 101–115. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-05-101>
 4. Завора Т. М., Лебедин А. Г. Методичні основи оцінювання ризиків в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства // *Економіка і регіон*. 2015. № 1. С. 80–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_1_15 (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 5. Скриньковський Р. М. Діагностика фінансового, виробничого, трудового, соціально-економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів і аналіз потенційних ризиків підприємства в умовах невизначеності // *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 186–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рekon_2015_2_28 (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 6. Вишневська О. А. Фактори та методи оцінки підприємницького ризику в Україні // *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 122–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrcetr_2016_2_25 (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 7. Віхляєва С. І., Федяй В. І. Шляхи оптимізації управлінських рішень підприємства в умовах ризику та невизначеності // *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2013. № 67. С. 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_67_25 (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 8. Головач Т. В. Ризик та економічна стійкість підприємницьких структур // *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2, Т. 2. С. 38–41. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/3210> (дата звертання: 01.12.2021 р.).

- 01.12.2021 р.).
9. Чуприна І. В. Поняття та класифікація ризиків в підприємницькій діяльності // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2012. № 4. С. 187–193. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/812.pdf> (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 10. Тиркало Ю. Деякі аспекти державного управління в Україні у сфері підприємницьких ризиків // Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2021. № 12. doi: <https://doi.org/10.25313/2524-2695-2021-12-37>
 11. Федотенко А. В. Основні методи зниження підприємницьких ризиків // Україна як суспільство ризику: Збірка матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (м. Дніпро, 23 квітня 2021 року) / відповідальний за випуск проф. В. В. Кривошеїн. Дніпро: Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+», 2021. С. 152–154. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/facults/2021%20Ukrajina_suspilstvo%20ryzuku.pdf (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 12. Ткаченко А. М., Якось І. С. Методи оцінки підприємницького ризику // Економічний вісник Донбасу. 2008. № 3. С. 136–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2008_3_23 (дата звертання: 01.12.2021 р.).
 13. Лук'янова В. В, Головач Т. В. Економічний ризик: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 464 с.
 14. Виноградова Н. В. Методи управління ризиками в підприємницькій діяльності // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2001. № 417: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 546–550. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/9668> (дата звертання: 01.12.2021 р.).

References

1. Matiash V. Yu., Vysotska M. P. Doslidzhennia katehorii ryzyk pidpriumnyyskoi diialnosti. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/321/310> (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
2. Bashynska I. O., Poleshchuk A. A., Motova A. V. Udoskonalennia systemy upravlinnia ryzykamy na pidpriumstvi // Prychornomorski ekonomichni studii. 2017. Vyp. 17. S. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_17_19 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
3. Rieznikova V., Stefanchuk R. Otsinka ryzykiv u pidpriumnyystvi ta upravlinnia nymy // Pravo Ukrainy. 2018. № 5. S. 101–115. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-05-101>
4. Zavora T. M., Lebedyn A. H. Metodychni osnovy otsiniuvannia ryzykiv v konteksti zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriumstva // Ekonomika i rehion. 2015. № 1. S. 80–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_1_15 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
5. Skrynkovskyy R. M. Diahnastyka finansovoho, vyrobnychoho, trudovoho, sotsialno-ekonomichnoho ta innovatsiino-investytsiinoho potentsialiv i analiz potentsiinykh ryzykiv pidpriumstva v umovakh nevyznachenosti // Problemy ekonomiky. 2015. № 2. S. 186–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_2_28 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
6. Vyshnevskya O. A. Faktory ta metody otsinky pidpriumnytskoho ryzyku v Ukraini // Infrastruktura rynku. 2016. Vyp. 2. S. 122–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2016_2_25 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
7. Vikhliaieva S. I., Fediai V. I. Shliakhy optymizatsii upravlinskykh rishen

- pidpriumstva v umovakh ryzyku ta nevyznachenosti // Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Ser.: Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva. 2013. № 67. S. 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_67_25 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
8. Holovach T. V. Ryzyk ta ekonomichna stiikist pidpriumnytskykh struktur // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. 2014. № 2, T. 2. S. 38–41. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/3210> (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
9. Chupryna I. V. Poniattia ta klasyfikatsiia ryzykiv v pidpriumnytskii diialnosti // Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Serii: Ekonomichni nauky. 2012. № 4. S. 187–193. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/812.pdf> (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
10. Tyrkalo Yu. Deiaki aspekty derzhavnoho upravlinnia v Ukraini u sferi pidpriumnytskykh ryzykiv // Nauka onlain: Mizhnarodnyi elektronnyi naukovyi zhurnal. 2021. № 12. doi: <https://doi.org/10.25313/2524-2695-2021-12-37>
11. Fedotenko A. V. Osnovni metody znyzhennia pidpriumnytskykh ryzykiv // Ukraina yak suspilstvo ryzyku: Zbirka materialiv Vseukrainskoi naukovoï konferentsii (m. Dnipro, 23 kvitnia 2021 roku) / vidpovidalnyi za vypusk prof. V. V. Kryvoshein. Dnipro: Vydavnycho-polihrafichnyi dim «Format A+», 2021. S. 152–154. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/facults/2021%20Ukraina_suspilstvo%20ryzyku.pdf (data zvertannia: 01.12.2021 r.).
12. Tkachenko A. M., Yakos I. S. Metody otsinky pidpriumnytskoho ryzyku // Ekonomichniy visnyk Donbasu. 2008. № 3. S. 136–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2008_3_23 (data zvertannia: 01.12.2021 r.).

13. Lukianova V. V, Holovach T. V. Ekonomichnyi ryzyk: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Akademydav, 2007. 464 s.
14. Vynohradova N. V. Metody upravlinnia ryzykamy v pidpriemnytskii diialnosti // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». 2001. № 417: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. S. 546–550. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/9668> (data zvertannia: 01.12.2021 r.).